En gång med värdighet

En berättelse baserad på verkliga händelser

Debatten om aktiv dödshjälp är återkommande i fack- och dagspress. Lagstiftningen i Europa går i riktning mot en alltmer liberal inställning. Debatten är en blandning av tekniska frågor och kvasifilosofiska resonemang. Uttrycket Värdighet används ofta men med skrämmande brist på humant innehåll, anser Thomas Wahlberg som i denna berättelse ställer frågor om liv och död kontra värdighet på sin spets.

THOMAS B WAHLBERG
leg läkare, docent; privatläkare på Hälsocentralen vid Sophiahemmet, Stockholm, och egenföretagare med konsultverksamhet i klinisk forskning och utveckling
thomas.wahlberg@biolink.se

Det skulle komma att handla om Hon och Han, eller kanske Han och Han eller möjligen Hon och Hon, eller bara Han och bara Hon. Det handlade om att gå upp för livstrappan och sedan ned.

Viljan till framgång

De hade strävsamt följt sitt livs ledstjärna, viljan till framgång. Vägarna de vandrat hade varit skiftande. De hade gått Den Breda Vägen, genvägen, bakvägen, omvägen och någon gång sängvägen. Men Det Stora Målet hade alltid hägrat för dem. Lättjan var den enda av de s k dödssynderna som inte kunnat hjälpa dem att: motiveras, engageras och stimuleras till att bli kreativa och nå sina mål. Deras banor var inte alltid spikraka men ändå klart utstakade. De kantades av medgång och motgång, svackor och lyft, möten och avsked, bofasthet och uppbrott, samling och skingring.

Nya honnörsord

Som unga var de inte sällan idealister och världsförbättrare, men deras verklighetsbild och språkbruk förändrades efter hand. Det kulturella klimatet hårdnade. Prioriteringar blev högsta prioritet. Filosofi intresserade dem allt mindre, men flertalet skulle nog ha betecknats som anhängare av Lyckomoralen, eller Utilitarismen, om någon ännu mindes betydelsen av ordet.

Det handlade nu om att lösa knäckfrågor i ledningsgrupperna, att ta vara på spetskompetensen, att se som en utmaning att rekrytera nyckelfunktioner bland chefer, ledare och gräsrotsfolket, att identifiera hot och möjligheter, styrkor och svagheter.

De som hade den rätta näsan för strategier och marknadskoncept kunde bli värdefulla bollplank för beslutsfattarna. Rent operativt sett gällde det att gasa och bromsa i rätt tid så att färden inte slutade i diket. Med skarpa snitt var de redo att skära bort överflödigt fett i organisationerna och se till att indianerna inte hade för många hövdingar. Precision, styrka och timing ansågs vara ett bra koncept. Serve-essen skulle sitta nitade i kryssen, och när motståndaren manövrerats in i ringhörnan gick han inte säker, och loppet var kört.

Mottot

Deras hårda nypor var en delegering och satt som handen i handsken i de ljusa stunderna. Värdighet var ännu inte något begrepp av intresse och Högtidlighet var en dödskallemärkt egenskap.

Mottot var att hantera:

Konjunkturernas vågor
politiska frågor
anslag från dräggen
gå in i väggen
hämtning på dagis
vara på svag is
uppnå en chefspost
klara en jobspost
krocka med bilen
och hålla stilen
formen och vikten
levern och gikten
i aftonbönen
bedja för lönen.

Tiden var ofta deras vän och den gick fort när den verkade för dem. Och limits skulle hållas och milestones uppnås. Trappan ledde uppför mot härligheten och nerför, men vi talar inte så mycket om dem som hamnade i falluckan eller leddes ut genom personalingången, ty de saknade förutsättningar för att nå Det Gyllene Stadiet efter en bana som kantats av upsides, kickar och bonus.

Nu skulle livet levas

I sinom tid hade målet uppnåtts i något som liknade segerrus. De var ännu på benen och kapabla. En skugga hade kanske fallit över henne, som bar en bröstprotes. Han, mannen, kunde kanske inte leva upp till sina förväntningar utan livsstilsmediciner. Men nu skulle Livet börja, nu skulle listan av dödssynder kompletteras med Lättjan. Allt som försakats skulle tas igen med råge! Roliga historier kunde berättas, men inte den om livet och golfbollen; den att få slag på slag tills man hamnar i ett mörkt hål.

BILD: AIRI ILISTE

I början gick allt framåt i rask takt.

Nej, lättja skulle kunna vara att med spänstiga steg gå ut på en 18-håls runda när det lyster och med något tyngre steg resa sig från vinprovningen. Att sjunka ned i en flygstol mot en njutningsrik tid vid en solkust, kunde vara behagligt lättjefullt. Att utöva de s k dödssynderna i någon större omfattning skulle väl ställa sig svårt rent tekniskt, men tänk att t ex få träffa sina vänner och släktingar när som helst (om de ännu var i livet)!

De skulle se fram emot att med ett leende läsa börssidor och kontoutdrag. Efter att ha tagit emot Doktorns positiva besked, skulle de med lätta steg gå hem, hade de tänkt sig.

Det Gyllene Stadiet hade inletts med ålderdomens »oändliga« sommarlovs första dag.

Tiden började jaga dem

Men de skulle snart märka att något hände efter hand. Tiden, deras forne vän, hade börjat flåsa dem i nacken. Blicken bakom allt starkare ögonglas mattades

Bild: Airi Iluste

Var detta livet? Skulle de lägga sig om kvällen och önska att det vore morgon, vakna och önska att det vore afton?

och hörapparaterna skruvades upp. Ryggen började krökas, när kotorna långsamt komprimerades. Höftlederna började nu värka även på natten, och den goda nattsömnen började bli ett minne blott. Kanske lurade en rullator runt hörnet och bakom den en rullstol och bakom den ...? Varför hade dödsannonserna blivit så många? »Vita Arkivet« togs fram och kompletterades.

»Hur hoppet bleknat, ack det rosenröda! Hur minnet mulnat, ack det himmelsblå!«

Var detta Livet? Skulle de lägga sig om kvällen och önska att det vore morgon, vakna och önska att det vore afton?

Men ännu fanns det tid. Tid att summera och få klarhet, hopp och frid. Tid att återupprätta och tid att avsluta förvaltningen av det givna pundet. Började de inse att det fanns en sanning i påståendet att en människas liv är en förberedelse för Döden och Evigheten?

Men nu lurade den nya Värdigheten runt hörnet. Dess konturer och ansikte tog form. Värdigheten sade dem att den varsamt skulle föra dem vid handen mot ett värdigt slut, visa det tvivelaktiga i deras sviktande kropps- och själsfunktioner och övertyga dem om att deras existensberättigande låg i vågskålen. Det som nu kallades Värdigheten hade redan börjat suddas ut i deras liv. Man ansåg dem vara en stigande plåga för sig själva och omgivningen. Värdigheten sade dem att de inte längre kunde njuta av Livet, och att släktingar och vänner snart inte orkade längre.

Men ännu kunde de försvara sig. De kunde t ex besluta om att avsluta sitt liv på ett värdigt sätt, när den stunden kom, kanske med ett glas ädelt vin spetsat med en letal dos? Men under tiden måste de föra en ovärdig kamp mot sjukdom och nedbrytning. Ovärdig, inte hjältemodig. De skulle komma att inse samhällets enastående insatser och personalens och anhörigas uppoffringar.

Började de inse att det fanns en sanning i påståendet att en människas liv är en förberedelse för Döden och Evigheten?

Organisationerna stod redo

Nu stod redan Organisationerna trimmade för att möta deras behov av ett värdigt slut på livet. Jurister lade sista handen vid bindande dokument för deras underskrifter. Kliniker, förklädda till ombonade miljöer, stod beredda. Dödens hantlangare var inga änglar, och de bar inte vita rockar eller uniformer, utan diskreta dräkter och kostymer av utsökt elegans.

Deras osynliga läkare, som övertygats om den hopplösa prognosen, hade redan signerat receptblanketterna. Endast deras namn fattades ännu. Omtänksamhet och effektivitet tycktes styra deras uppdragsgivare, och inför döden spelade kostnader en underordnad roll. Men bestörtning och irritation skulle drabba arvingarna när bouppteckningarna lades fram.

»Våga vara Värdig«

När deras nådatid var slut var de redan i början av den nära framtiden. Bildskärmar och reklampelare trummade in kampanjer: »Våga Vara Värdig«, »Ljuset i Tunneln«, »Döden en Befriare«. Uppfällda sänggrindar, liggsår som kryllade av larver, förvridna leder och dreglande människokollin visades upp i genomtänkta sekvenser. Inslag med utbrända, förtvivlade anhöriga varvades med underbara visioner av det som en gång var och det som skulle kunna vara. Talrika vittnesmål fördes fram i extas om det fantastiska i att se ljuset i tunneln och andra nära-döden-upplevelser. Men att vägen ut ur livet efter en kort sträcka är enkelriktad mot ett okänt mål; det blev osagt.

Men en gammal gumma, som legat djupt medvetslös efter ett slaganfall, hade förklarats hjärndöd efter ett halvår. När hon mirakulöst nog kom tillbaka från Dödsriket och slog upp sina förunderligt klara ögon, sade hon något kryptiskt:

»Att vara värdig är att kunna gå igenom livet till andra sidan.« •